

דו"ח משיבות וועדת ההזנה לבקר

בש הכיל 16%-17 מים. ייבוש חלק מהקודקודים היה קשה במיוחד. החומר נשמר היטב באחסון. יש להניח, שבקיצוץ דק יותר יהיה הייבוש טוב יותר.

כמות מסוימת של חומר מיובש הוכנה בצורת כופתיות ללא קושי מיוחד וללא טיפול נוסף. נערכו ניסויי הזנה בכבשים ובבקר. התברר שהכופתיות נאכלו ללא שיירים, אולם מה מספוא הבלתי מכופתת הותיר הבקר את החלקים הדקים ביותר (פירורי-אבקה).

התפוקה בייבוש היתה — טונה מספוא יבש מ-5 טונות חומר-גלם. הפחת בחומרי מזון בתהליך השימור והייבוש היה בגבולות 15%.

בניסויי העיכול עם כבשים ובבדירות החי-מיות נמצא שהמספוא היבש מכיל כמות גדולה של אפר (בחומר המכוסה — 22.5%, בחומר הערוף 16.4% ובכופתיות — 27.6%). תכולת הסוכרים היתה קטנה מהמצופה (בחומר המכוסה — 1.3% עד 2.1%, בחומר הערוף — 5%—7%).

על יסוד ניסויי העיכול אפשר לקבוע ש-1.6 ק"ג קודקודים ועלים מיובשים, ערכם המזוני הוא יחידת-מזון אחת. נערך חישוב המחיר והתברר שיחידת-מזון מהתוצר המיובש זולה מיחידת-מזון המתקבלת מהמצאת קודקודי הסלק. בדיון הובעו דעות שונות בכל הנוגע לטיבו של מזון זה ומקומו במנה. כן דנו המשתתפים בשיעור בה באפשרויות הייבוש בכלל, בשאלת הערך המזוני של הקודקודים והעלים בתאריכי איסוף מוקדמים יותר, כשאחוזי המים הם גבוהים יותר, מובהקות תוצאות ניסויי ההזנה, היעילות הסדר כרים ופחיתת הערך המזוני של החלבונים. הודגש גשה במיוחד בעיית האפר; כמות האפר הגדולה מייקרת את הייבוש (1/5 עד 1/4 מהחומר המיובש הוא חומר ללא ערך מזוני). יתכן עוד של-אפר יש השפעה שלילית על טיבו של המזון. צויין גם החשש שהקודקודים המיובשים שיעוב-דו מוקדם יותר, לא יגיעו לבוקרים ובמקום לש-מש להזנה ישירה של הבקר יוכנסו לתערובות המזון המרוכז.

הודגש שיש להכניס שיפורים בקיצוץ ובתה-

הישיבות התקיימו ב-8.3.1967 ו-12.4.67. ייבוש מלאכותי של עלים וקודקודים

בפתיחת הדיון עמד זאב גרוזבינסקי על חשיבות ניצול העלים והקודקודים של סלק הסוכר והסביר את הבעיה כדלקמן:

א. מושבי-השדה וגם חלק מהקיבוצים שאין להם בקר, אינם מנצלים את הקודקודים והעלים כלל, כי לא הצליחו להקים קשר עם משקי החלב ולארגן את העברת החומר; בשל כך, כ-50% מהמספוא הזה נפסד בתפריט המזון הארצי ולחך-לאים שמייצרים מספוא זה איבד חלק מהכנסתם, דבר שיכול לקבוע במידה לא קטנה את כדאיות גידול סלק-הסוכר.

ב. שימור הקודקודים והעלים בצורת תח-מיץ כרוך בפחת של כ-50% ויותר בחומרי מזון (רובם, אלה הנעכלים על נקלה); זאת ועוד — לעיתים קרובות התחמיץ הוא גם מטיב גרוע ביותר.

מסיבות שונות, שיעקרו — קשיים בייבוש החומר והצורך לפנות את השטח מיד, גם לא ניתן להכין שחת מהקודקודים והעלים. לכן ניסו למצוא שיטה אחרת לשימור מספוא זה באמצעות הייבוש המלאכותי. נערכו כבר ניסויים אחדים בכיוון זה ויש לדון על המשכתם.

ייבוש הקודקודים והעלים משתלב יפה, מבחינת הזמן, בייצור פת"ז, כי אפשר להתחיל בו בסוף עונת ההדרים; דבר זה, יאפשר ניצול נוסף של מיתקני הייבוש. לעומת זה — את מכוני ייבוש האספסת אי-אפשר יהיה לשתף בכך, כי באותה עונה הם עסוקים בייבוש האספסת. יש להניח שייבוש הקודקודים והעלים בבתי-החרושת לפת"ז לא יהיה יקר ביותר. נעשו גם ניסיונות לייבוש סלק מספוא, אבל לא הצליחו; הושגה הצלחה כלשהי בייבוש סלק-חצי-סוכרי.

יצחק דר וד"ר חיים תגרי מסרו פרטים על הניסויים, על צורת עיבוד החומר, תוצאות הבדיקות החימיות וניסויי הזנה. הייבוש התחיל מאור, רק בסוף יוני, ולכן כמות העלים היתה מועטה וחלק מהחומר היה בפריחה. ייבוש חומר מכוסה וחומר ערוף, לאחר קיצוץ. החומר המיו-

הוועדה להיות יותר פעיל ולדאוג שהוראות הפיקוח יבוצעו.

סוכם לפנות ליחידה לפיקוח לפעול למילוי מלא של הוראותיה ולתבוע את העבריינים לדין; כן צריך לפרסם את שמות הייצרנים המפירים את הוראות הפיקוח בחוגי הבוקרים. נמסר עוד שהמחזור הראשון של בדיקות ביולוגיות בתחליפי החלב נגמר. ביצוע הבדיקות בשני המחזורים הנוספים גדחה ליוני-יולי, וחברי הוועדה הביעו תרעומת על כך. צוינה מחדש החשיבות של הבדיקות הביולוגיות של תחליפי החלב, כי הפירוט המופיע על התווית איננו בא במקום הבדיקה הביולוגית אלא רק משלים אותה. סוכם להביא לידיעת הציבור את תמצית תקנות הפיקוח על המזון ולהעביר לחברי הוועדה את התקנות המפורטות.

הפרדה בין קיצוב המספוא לייצור חלב לבין הקיצוב לגידול עגלות

אוריאל לוי וחיים שור הסבירו שהקצבה של 630 גרם מספוא לייצור ליטר חלב, שהיתה נהוגה עד עתה, כללה 130 גרם מספוא לגידול העגלות. (זה — בנוסף להקצבה של 2 ק"ג מספוא עבור כל ק"ג בשר משווק של עגלות ופרות). החישוב הזה נעשה תוך הבאה בחשבון של עדר מתרחב, בו מגדלים את כל העגלות. בתנאים של מכסות-ייצור חלב, כשתלק מהעדרים הוא במצב סטאטי, החישוב הנ"ל גורם לעיוותים ואיננו תואם יותר את הצרכים הממשיים בענף; לכן הוצע להקטין את הקצבות המספוא לייצור ליטר חלב ל-520 גרם לליטר (הקצבה זאת כוללת 400 גרם מספוא לייצור ליטר חלב, 100 גרם להכנה ו-20 גרם עבור מזון לגידול עגלות שנפסדות ולא מגיעות לשחיטה), ולהגדיל את ההקצבה לבשר-עגלות ופרות מ-2 ק"ג לק"ג בשר משווק ל-4 ק"ג, או להקציב 2 טונות מספוא לכל מבכירה לייצוא או לפרה המועברת ממשק למשק. ההצעה מעוררת שלוש בעיות: א. איך לנהוג בעדר הממשיך לגדול (שעדיין לא הגיע למכסה)?

ב. כיצד לנהוג בבקר העובר ממשק למשק?

ג. תופיע בעיה של חוסר מזון בתחילת

ליכי הייבוש כדי להבטיח ייבוש טוב יותר; לפי עול להפחתת האפר ולחקור את בעיית האוקסא-לאטים (יתכן ויהיה צורך להוסיף סידן בזמן הייבוש או לאחר מכן).

סוכם, שבהסתמך על האינפורמציה שנמסרה על טיבם של הקודקודים והעלים של סלק הסוכר המיובשים נראה שהמזון הנדון יכול להימנות עם סוג המזונות המרוכזים עשירי-התאית (בדומה לקמח אספסת, סחיט יבש) וערכו האנרגטי, לפי ממצאי הניסויים המוקדמים, יהיה כ-1.7—1.6 ק"ג ליחידת-מזון. הוועדה סבורה שבשלב זה אפשר לייצר את המזון בקנה-מידה מסחרי ניסויי בלבד לשם רכישת ניסיון מעשי בהאבסה בשדה ולשם עריכת ניסויים נרחבים יותר.

החומר שיתקבל לחלוקה במשקים, ייבחן במסגרת תצפיות ומעקבים. הוועדה ממליצה שמכון וולקני יכין תכנית לניסויים לבחינת ערכו המזוני ולבירור השפעתו על תגובת החלב; לאחר הניסויים יסוכמו המלצות לשימוש במספוא הזה. בעיות הניצול בשדה, ההובלה, והצד הטאכני של הייבוש יהיו נתונים במעקב צמוד לנ"ל.

בישיבת הוועדה ביום 12.4.67 דנו בשאלות אלה:

צירוף רופא וואטרינארי לוועדת ההזנה
יואל פרוידנברג הציע לצרף רופא וואטרינארי לוועדת ההזנה, כי לחלק מהנושאים הנידונים יש קשר לבעיות בריאות העדרים. ההצעה נתקבלה וסוכם לפנות בנידון להנהלת "החקלאית".

ציין הפרטים על תוויות תחליפי החלב

שלמה דורי הביא בפני הוועדה את התלונה שהפרטים שבתוויות בחלק מתחליפי החלב אינם תואמים את הוראות היחידה לפיקוח על טיב המספוא. בתווית תחליפי החלב של אחד היצרנים לא מציינים את כמות הקאזאין; אחרים, לא מציינים את כמות הוויטאמין ואת תכולת החומר רים האנטיביוטיים; תחליף חלב אחד מופץ ללא תווית כלל. צויין גם שהתווית צריכה להיות בעלת צורה נאותה, שתהיה נוחה לקריאה וברר לטת לעין. לדעתו של שלמה דורי חייב גם רכז

הכללת סוגי מספוא נוספים בהקצבות המספוא לבקר

אוריאל לוי הביא בפני הוועדה את ההצעה של הנהלת משרד החקלאות להכליל במספוא המוקצב סוגי מספוא נוספים. מצויים בשוק סוגי מספוא שלמעשה מוכנסים לתוך תערוכת המזון המרוכז, אולם אינם נמנים בין סוגי המספוא המוקצב. אי-הכללתם עד עתה ברשימת המספוא המוקצב גורמת לחלוקה לא צודקת של סוג מס' פוא זה בין יצרני החלב, למחיר מופרז של סוגי מספוא מסויימים וגם להפסדים לקופת המדינה. הכוונה במקרה זה לשלושה סוגי מספוא: זרעי כותנה, סובין ותוצרת לוואי של תעשיית הסוכר (סחיט יבש ומולאסה). לפי הסדר עם הטחנות נמכר חלק מהסובין בשוק החופשי במחיר מופרז; זרעי הכותנה יכולים לחסוך למדינה מטבע חוץ אם ישתמשו בהם לתעשיית שמן, וכוספת כותנה תמלא את מקום כוספת סויה בחלוקת המספוא המוקצב. אשר לתעשיית הלוואי של סלק הסוכר, מתקשים ארגוני הקניות ומגדלי סלק הסוכר בחלוקתו הצודקת.

1. סובין. חברי הוועדה היו מאוחדים בדעתם שרצוי להגדיל את הקצבות הסובין (על חשבון הסובין, המופרשים לשוק החופשי) ולמעשה כל הכמות של סובי החיטה המיוצרת בארץ תיכלל במסגרת הקצבות המספוא הנהוגות היום, אף אם זה יגרם לעליה קטנה במחיר (142 ל"י הטונה).

2. תוצרי לוואי מתעשיית סלק הסוכר. הב"עיה במקרה זה היא — עליית הביקוש למולאסה מצד מכוני התערוכת הגדולים (הנוזקים לה לתעשיית הכופתיות), כשהמולאסה נצרכת גם בתעשיית המזון. בהכנת סחיט ממולאס, והיא גם נמכרת ישירות לצרכנים, בעלי עדרי הבקר.

לאחר דיון סוכם להמליץ על הקטנת אחוז המולאסה בסחיט המומלאס ולספק את כל תצי רוכת מכוני התערוכת במולאסה מתוצרת הארץ. הוועדה רואה את הסחיט כמזון גם ולכן אינה ממליצה להכלילו במנות המספוא המוקצב.

3. זרעי כותנה — חברי הוועדה הביעו דעתם שזרעי הכותנה הם מזון חיוני.

נרשם ע"י בנימין לב

ההסדר החדש, עד לקבלת ההקצבה לבקר שיוצא מהעדר.

הפתרון לבעיות אלה יכול להיות:

א. לתת לכל משק מקדמה בהקצבת תצי רובת.

ב. לא לשנות את ההקצבות בעדרים ההול"כים וגדלים.

ג. בקר העובר ממשק למשק, יהיה נתון לביקורת רופא וואטרינארי ממשלתי ולפי אישור הרופא אפשר יהיה לזכות את המשק במספוא המוקצב; אותו הדיון לגבי בקר הנמכר ליצוא.

בדיון בשאלות אלה צויין שאין להקטין את הקצבות המספוא, משום שצמצום ההקצבות אינו שיטה יעילה להגבלת ייצור החלב. חברים אחדים הביעו את דעתם שצריך לבטל את הפיקוח על המספוא ולמכור אותו במחירי השוק הבין לאומי; מעשה זה היה מווסת את הצריכה בצורה הטובה ביותר. שיטת ההקצבה הנהוגה עד עכשיו היתה מבוססת על תנובה ממוצעת של 4500 ליטר, וצירוף ההקצבה לעגלות העניקה יתרון מסויים למשקים בעלי תנובה גבוהה והם גם מאביסים, יחסית, יותר מ"מ; לעומתם — המ"שקים, ברמת תנובה נמוכה, מאביסים פחות מהמוקצב. אין להניח ששינוי ההקצבות יעורר את המשקים בעלי רמת תנובה נמוכה להשתמש בכמויות מזון מרוכז גדולות יותר, ולעומת זה הוא יפגע במשקים גבוהי-התנובה.

גם בהצעה המתוקנת של ההקצבות יש עדיין עדיפות למשק בעל רמת תנובה גבוהה, כי במנה לייצור חלב נכלל גם המזון הניתן ל"הכנה" שהוא מנה קבועה ואינה תלויה בתנובה. המשקים עם עודפי חלב יתחילו לגדל את העגלות לייצור בשר וממילא לא יוגבלו גם בהסדר החדש.

בסוף הדיון סוכם:

א. הקצבת המספוא לבקר לחלב תהיה במלוא הכמות שעד עכשיו.

ב. תיעשה הפרדה בהקצבה של המספוא לייצור חלב ולגידול עגלות שתותאם מבחינה כמותית להקצבה הקודמת ושתתאים לגורמות ונהוגי ההזנה המקובלים.